

Jean Delumeau, *Tajemnica Campanelli*, przeł. Ewa Burska, Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX 2011, ss. 334.

Tommaso Campanella to postać fascynująca i wymykająca się wszelkim próbom szufladkowania, a mimo to dość słabo znana w Polsce poza środowiskiem zawodowych historyków czy filozofów. Postrzeganie Kalabryjczyka jedynie przez pryzmat jego najgłośniejszego współcześnie dzieła (*Miasta Słońca*) może nam spłaszczyć obraz tej wybitnej jednostki, która całym swoim życiem udowodniła, że zasługuje na pamięć. Tym bardziej cieszy książka, jaką do naszych rąk dostarcza Instytut Wydawniczy PAX, zwłaszcza że z osobą wizjonera ze Stilo zmierzył się słynny Jean Delumeau.

Tajemnica Campanelli, której oryginał ukazał się w 2008 roku, składa się z dwóch głównych części. Pierwsza z nich, zatytułowana *Postać z powieści*, odnosi się zasadniczo do życiorysu brata Tommaso, z kolei druga, *Campanella – człowiek zagadka*, jest próbą zmierzenia się z myślą i zbadania spuścizny pisarskiej oraz wątków intelektualnych, jakie pozostawił po sobie dominikanin. Strukturę pracy uzupełnia *Wstęp*, w którym autor wyjaśnia powody napisania książki, przedstawia jej układ (zwłaszcza w odniesieniu do drugiej części) i cel oraz wprowadza w temat, stawiając jednocześnie główne pytania badawcze. Co ważniejsze, również we *Wstępie* Delumeau dokonuje obszernego przeglądu bibliografii związanej z Campanellą i umieszcza listę wydanych pism filozofa (mamy tu także wyszczególnienie tekstów przetłumaczonych na język polski). Wreszcie znajdziemy w tej części bibliografię uzupełniającą umieszczającą Kalabryjczyka na tle epoki (wraz z informacją o tłumaczonych na język polski pracach problemowych). Książkę zamyka *Zakończenie* próbujące podsumować postać myśliciela ze Stilo oraz rozwikłać związane z nią zagadki i dać odpowiedź na pytania postawione na początku dzieła. Mapa umieszczona po *Wstępie*, indeks nazwisk oraz spis treści dopełniają obrazu całości. Z tego, co przedstawiłem powyżej, wylania się obraz pracy bardzo sprawnie zbudowanej, będącej nieomal wzorem konstrukcji. Warto dodać, że również przypisy od strony technicznej nie pozostawiają niczego do życzenia.

Pierwsza część *Tajemnicy Campanelli* odnosi się, jak już wspomniałem, do jego życiorysu. Trzydzieści relatywnie krótkich rozdziałów pokrywa się generalnie z najważniejszymi etapami w życiu dominikanina – od najwcześniejszych lat młodzieńczych i edukacji, przez pierwsze uwięzienie, udział w spisku kalabryjskim oraz następujący po nim długi okres więzienia, aż po wyjście na wolność oraz życie i śmierć we Francji. Pomimo że głównym bohaterem jest oczywiście sam filozof, tematyka potraktowana została bardzo szeroko. Otrzymujemy mnóstwo informacji pomagających zrozumieć świat, w jakim obracał się Campanella, i umiejscowić go na tle epoki. Przypominać trzeba, że bez owego dopełnienia praca francuskiego historyka wydawałaby się niekompletna, a z pewnością nie byłaby tak ciekawa. Zastosowany zabieg niewątpliwie przyczynia się także do podkreślenia fenomenu dominikanina, jego licznych i szerokich zainteresowań (pojawiają się m.in. odniesienia do dzieł Kalabryjczyka), kontaktów, a także wskazuje nam czynniki kształtujące i wpływające na główną postać. Tym, co może irytować, są powtórzenia, których chyba jednak siłą rzeczy trudno było uniknąć w tego typu książce. Autorowi zdarza się kilka razy wspominać o tym samym dziele lub wydarzeniu w różnych kontekstach, co służy najczęściej ilustracji różnych tez. Mankament ten widoczny jest również w drugiej części pracy. Objętościowo jest ona prawie identyczna z pierwszą – ją również podzielono na trzydzieści rozdziałów. Delumeau analizuje tu m.in. *Miasto Słońca*, filozofię Campanelli, jego podejście do magii i astrologii, spojrzenie na politykę, religię czy wizję samego siebie jako proroka. Rozważania są bardzo rzeczowe i obszerne, poparte doświadczeniem innych badaczy, prowadzą do logicznych wniosków, co czyni analizę niezwykle głęboką i cenną. Również i w tej części autor odnosi się do szerszego tła historycznego – niestety

znów nie unikając powtórzeń. Język książki jest bardzo przejrzysty, pracę czyta się z wielką przyjemnością. Wspomniana już wyżej bibliografia jest obszerna i nieomal wyczerpująca zagadnienie.

We *Wstępie* francuski historyk zaznacza: „Niniejsze dzieło nie rości sobie pretensji do całościowego erudycyjnego przedstawienia tematu. Raczej – opierając się na najpewniejszych pracach – pragnie uchościć za próbę zrozumienia człowieka i dzieła” (s. 8). Sęk w tym, że autorowi mimochodem udało się stworzyć książkę, która nie tylko przybliżyła nam Campanellę, ale naprawdę staje się kompleksową próbą zastanowienia nad filozofem ze Stilo. Oczywiście w dziele tej objętości Delumeau był w stanie podjąć jedynie niektóre wątki obecne w życiu dominikanina. Nie zmienia to jednak faktu, że powstało niezwykle przydatne kompendium wiedzy, prawdziwa kopalnia informacji na temat życiorysu Kalabryjczyka okraszona ciekawymi rozważaniami nad jego myślą, a wszystko to umieszczone na tle i w odniesieniu do epoki, w jakiej przyszło mu żyć. Polski czytelnik, zarówno profesjonalista historyk, filozof, badacz myśli, jak również każdy interesujący się Campanellą lub tylko szukający ciekawego tematu dla siebie, będzie niezwykle zadowolony biorąc do ręki tę książkę.

Jakub Janik